

*Науковий керівник – БОРКО Тетяна,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії і суспільних
наук
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв*

РОЗВИТОК ПСИХІКИ В ФІЛОГЕНЕЗІ ТА ОНТОГЕНЕЗІ

***ПЕРЕПАДА Ксенія, здобувачка вищої освіти
спеціальність 053 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет***

Анотація: психіка, її розвиток та функції. Поняття філогенезу та онтогенезу. Роль філогенезу та онтогенезу в житті.

Ключові слова: розвиток, психіка, філогенез, онтогенез, людина.

Психологія має бути від'ємною частиною нашого сьогодення. Кожен день життя випробовує нас на «міцність», тому з кожним днем людей, які потребують допомоги психолога-фахівця стає все більше і більше. Насамперед все впливає на нашу психіку.

Психіка (від давньогрец. – «душа») – функція мозку, що проявляється у його відображенні навколишнього середовища. Її функції – це відобразити властивості та певні зв'язки реальності, а також регулювати поведінку та діяльність людини завдяки цьому [1].

Що ж таке «розвиток психіки»? Якщо говорити простими словами, то це певне самовдосконалення. Людина виходить в соціум, вирішує якісь питання та саме завдяки цьому «росте» і розвиває себе (свою психіку). Якщо дивитися з наукової точки зору, то психічний розвиток – процес, збирання та накопичування якісних прогресивних змін в психіці, що спричиняють формування особистості.

Формами розвитку психіки є філогенезом та онтогенезом. Філогенез – форма розвитку психіки у якому психічний розвиток відбувається через становлення психічних структур в процесі біологічної еволюції виду чи соціокультурної історії людства в цілому. Онтогенез – форма розвитку психіки у якому відбувається процес індивідуального розвитку людини (розвиток людини ніколи не завершується, а може тільки змінюватися) [2]. В свою чергу

існують сфери психічного розвитку, їх функція це вказувати, що саме розвивається. Таких сфер розрізняють три:

- Психофізична – має відношення до розмірів та форми тіла й органів, а також до змін сенсорних можливостей, моторних навичок та структури мозку.
- Когнітивна – має відношення до змін, які відбуваються у пам'яті, мисленні, уяві, мовленні та сприйманні.
- Психосоціальна – розвиток особистості, зміни так званої Я-концепції, формування соціальних навичок та поведінка з індивідуальними випадками реагування [3].

Розвиток психіки в філогенезі – це процес еволюції розумових здібностей у різних організмах протягом часу. За даними етології та еволюційної психології, можна відстежити розвиток психіки від простих форм у ранніх організмах до більш складних та розвинених у вищих видів. Наприклад, у приматів спостерігається розвиток вищої інтелектуальної активності, яка дозволяє їм вирішувати складні завдання та вести соціальне життя [4].

Ця концепція досліджує, як певні психологічні риси та поведінка еволюціонували з часом через природний відбір і генетичну спадковість. Вивчаючи філогенез психологічних рис, дослідники можуть отримати уявлення про те, як і чому певна поведінка зберігалася або змінювалася протягом еволюції. Виділяють наступні головні стадії розвитку психіки тварин:

- стадія елементарної сенсорної психіки (поведінка тварин спричиняється впливом на організм інших властивостей предметів, котрі повсякденно супроводжують життя тварин, хімічних, світлових, температурних тощо);
- стадія перцептивної психіки (притаманна ссавцям; її поява зумовлена розвитком великих півкуль головного мозку і особливо їх кори та дистантних аналізаторів (зорового, слухового), зростанням інтеграційної діяльності кори)
- стадія інтелекту (в більшості ссавців психіка залишається на стадії перцептивної психіки, проте в антропоїдів – людиноподібних мавп – відображальна діяльність піднімається ще на один щабель розвитку психіки порівняно з перцептивною) [5].

Онтогенез психіки людини починається з підсвідомих форм, а вже пізніше проявляються елементи свідомості. Одночасно свідомі акти діяльності, повторюючись, стають звичними, неусвідомлюваними компонентами більш складних видів діяльності. В цьому процесі є типологічні та індивідуальні відмінності. Вони проявляються в особливостях нервової системи, розумових, емоційних, вольових якостях. Онтогенез організму визначається спадковістю: злиття двох клітин і розвиток за певною програмою, заданою генотипом.

Спадковість – властивість організму повторювати у ряді поколінь подібні типи обміну речовин та індивідуального розвитку загалом [6, 89].

Розвиток психіки в онтогенезі є складним і багатограним процесом, який починається з моменту народження людини і триває протягом усього життя. Психічні процеси формуються під впливом оточуючих нас людей, соціокультурного середовища і інших факторів.

У перших роках життя важливу роль відіграє розвиток рухових навичок, сприйняття світу, формування емоцій та сприйняття самого себе як особистості. Поступово дитина навчається спілкуватися з іншими людьми, розвивати мову, мислення, уяву та пам'ять.

Підлітковий вік характеризується активною формуванням особистості, самоідентифікацією, пошуком власного місця в суспільстві. У дорослому віці психіка людини може продовжувати змінюватися під впливом життєвого досвіду, зустрічей з новими викликами та подіями [7].

Отже, розвиток психіки в онтогенезі є неперервним і непередбачуваним процесом, який визначається взаємодією людини з навколишнім світом у різні періоди життя.

Проаналізувавши поданий матеріал, дійшли висновку, що розвиток психіки в онтогенезі є індивідуальним розвитком, а філогенез – еволюційним розвитком. У підсумку, розвиток психіки в онтогенезі та філогенезі є ключовим для розуміння та пояснення основних аспектів психічного життя людини та інших живих організмів.

Література:

1. Кацавець Р. С. Вікова психологія : навчальний посібник Київ : Алерта, 2019. 112 с.
2. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія : навчальний посібник. 6-те вид. Київ : Академвидав, 2024. 384 с.
3. Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасека О. В. Вікова психологія : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2018. 375 с.
4. Токарева Н. М., Шамне А. В. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник Київ, 2017. 548 с.
5. Дегтяренко Т. В., Ковиліна В. Г. Психофізіологія раннього онтогенезу : підручник. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2011. 354 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/1957>
6. Лугова В. М., Голубєв І. В., Литовченко С. М., Білоконенко Г. В. Психологія : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ, 2020. 299 с.
7. Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика : монографія / за ред. С. Д. Максименка, В. Л. Зливкова, С. Б. Кузікової. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. 430 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32309683.pdf>.

***Abstract:** the work examines the concept of the psyche, its development and functions, the concept of phylogenesis and ontogenesis, the role of phylogenesis and ontogenesis in our life.*

***Key words:** development, psyche, phylogeny, ontogeny, man*

***Науковий керівник – БОРКО Тетяна,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв***